

FILOZOFIJA U DIJALOGU SA ZNANOSTIMA

IZDAVAČ
Institut za filozofiju, Zagreb

GRAFIČKA PRIPREMA
Marin Martinić Jerčić

TISAK
Grafomark d.o.o.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 855202.

ISBN 978-953-7137-25-0

Knjiga je tiskana uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

FILOZOFIJA U DIJALOGU SA ZNANOSTIMA

Uredili

LUKA BORŠIĆ
IVANA SKUHALA KARASMAN

Zagreb, listopad 2013.

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	7
<i>1. Filozofija i znanosti kroz povijest</i>	11
P. Šegedin, <i>Umijeće i znanje:</i> uz Platonovu postavku znanja kao vrline	13
S. Paušek-Baždar, <i>Novoplatonizam i rani razvitak kemije</i>	37
E. Banić-Pajnić, <i>Renesansni platonizam i matematika</i>	53
M. Girardi-Karšulin, <i>Kritika psihologizma u 16. st.</i> <i>i početkom 20. st.</i>	77
L. Boršić, <i>O autoritetima</i>	89
I. Peklić, <i>Franjo Marković o prirodnim znanostima</i>	107
M. Kuhar, <i>Filozofski korijeni rane hrvatske eugenike:</i> <i>Fran Gundrum Oriovčanin (1856–1919)</i> <i>i Andrija Štampar (1888–1958)</i>	123
I. Kordić, <i>Verstehen und Geschehen.</i> <i>Grundzüge der philosophischen Hermeneutik Gadamers</i>	139
<i>2. Filozofija i znanosti danas</i>	155
D. Ražem, <i>Je li moguć dijalog između filozofije i znanosti?</i>	157
D. Poljak, F. Sokolić i M. Jakić, <i>Propitivanje odnosa</i> <i>filozofije i znanosti s osvrtom na teze Thomasa S. Kuhna</i>	167
N. Miščević, <i>Philosophy of Science, Continental and Analytic</i>	185
B. Žarnić, <i>Teorije bez granica</i>	201
T. Vukelja, <i>Filozofska poruka kvantne mehanike</i>	213

F. Sokolić, <i>Time, Space, and Motion</i>	221
T. Maudlin, <i>The Metaphysics of Quantum Physics</i>	231
L. Malatesti i N. Malatesti, <i>Supervenience, Mind and Chemistry</i>	253
Z. Šikić, <i>A Note on Probability, Frequency and Countable Additivity</i>	273
D. Pećnjak i B. Jovčić, <i>Sloboda volje i formalni sustav</i>	279
F. Čeč, <i>Utjecaj eksperimentalne filozofije na problem slobode volje</i>	291
I. Skuhala Karasman, <i>Ima li sreće u filozofiji i znanosti?</i>	331
<i>Podaci o autorima</i>	345

Predgovor

Zbornik *Filozofija u dijalušu sa znanostima* sastavljen je od proširenih i obrađenih tekstova koji su bili izloženi na istoimenom simpoziju koji se od 5. do 7. prosinca 2012. godine održao u Institutu za filozofiju u Zagrebu. Radi se o dvadeset znanstvenih članaka od kojih su petnaest napisani na hrvatskom jeziku, četiri na engleskom jeziku i jedan na njemačkom jeziku.

Simpozijem se željelo ući u dijalog u kojem se filozofski promišljajući znanost(i) pokušalo premostiti sve veći jaz između filozofije i znanosti. Naime, već od razdoblja renesanse može se pratiti sve veći raskol među znanostima: unutar sveobuhvatnog područja ljudske težnje za spoznajom čovjeka i svijeta, što se nekoć jednostavno nazivalo »znanje« (*epistēmē, scientia*), tijekom stoljeća počele su se isticati razlike, sve dok nije došlo do, kako se čini, posvemašnjeg puknuća među pojedinim segmentima tog nekoć jedinstvenog područja – znanje se pretvorilo u znanosti. Te su promjene išle skupa s promjenama u uvjetima koji trebaju biti zadovoljeni da bi nešto bilo znanost, promjenama koje se manifestiraju pomakom od aristotelovskog isticanja teorije (*theōria*). S Galilejem i Newtonom u prvi plan sve više dolaze matematika kao znanost za koju se vjeruje da najpreciznije opisuje svijet, sve veća potreba za eksperimentalnom metodom kao praktičnim momentom znanosti i naposljetku mehaničistička slika svijeta koja prirodne fenomene pokušava objasniti što je više moguće u analogiji s umjetnim mehanizmima.

Ti su procesi doveli do podjele na dvije glavne skupine znanosti, što se posebice tematiziralo od Diltheyeva opisa *Naturwissenschaften*, kao onih koje teže objašnjenju, i *Geisteswissenschaften*, kao onih koje teže razumijevanju. Prihvativo li tu podjelu, u prvu bi skupinu znanosti ulazile prirodne, biomedicinske i tehničke, dok bi druga bila sastavljena od društvenih i humanističkih znanosti te akademskih umjetnosti. Neki su pritom zastupali mišljenje da se radi o dvama međusobno različitim »kulturama« (npr. C. P. Snow), dok su drugi insistirali na temeljnomy međusobnom jedinstvu (npr. P. Oppenheim i H. Putnam). S jedne strane doista se čini da su razlike u metodičkim pristupima, vrijednosnim

preokupacijama i ciljevima među znanstvenicima tih dviju skupina toliko velike da među njima komunikacija gotovo i nije moguća, dok s druge strane uvijek iznova svjedočimo interdisciplinarnim pokušajima probijanja tih razlika. Isto se tako mogu istaknuti različite dinamike i metode istraživanja, različiti načini vrednovanja rezultata te potrebe za različitim vrstama materijalnih resursa za istraživanja, odakle proizlaze različiti načini napredovanja u struci, različite percepcije vlastite uloge u društvu i uloge one druge grupe, ali i različita očekivanja od strane društva i od strane vlasti. No istovremeno postoje značajni pokušaji pronalaženja zajedničkih temeljnih postavka: to je cilj onih koji vjeruju da je moguć stalni jedinstveni napredak u akumulaciji sveukupnog ljudskog znanja te da su metode pregnuća oko stjecanja znanja utemeljena na racionalnosti.

Danas je u diskusijama oko znanosti promijenjena uloga filozofije: od toga da je nekoć bila normativna i preskriptivna, filozofija znanosti sve se više okreće pokušajima da opisuje i prati ono što (osobito prirodni) znanstvenici čine. Stoga bi jedna od zadaća suvremene filozofije svakako bila promišljati o vlastitoj ulozi, ciljevima i mogućnostima u odnosu spram znanosti, o tome može li ona i dalje biti znanost o znanostima itd. Bez dijaloga među filozofima i bez interdisciplinarnog dijaloga između filozofije i drugih znanosti odgovori na takva pitanja nastavit će i dalje izmicati.

Tekstovi u ovom zborniku podijeljeni su u dvije grupe. Tako su u prvoj grupi naslovljenoj *Filozofija i znanosti kroz povijest* tekstovi poredani kronološki od Platona do Gadamera. Tekstovi u drugoj grupi *Filozofija i znanosti danas* poredani su problematski.

Tekstovi koje donosimo u ovom zborniku širinom tematike ukazuju na mnoge dodirnice između filozofije i znanosti te upućuju na nove mogućnosti interdisciplinarnih pristupa znanstvenim i filozofskim tema. Nadamo se da će ovaj zbornik biti poticaj za buduća razmišljanja o odnosu filozofije i znanosti s ciljem boljeg međusobnog razumijevanja i unapređenja međusobne suradnje.

Nismo išli za time da sve tekstove stilski ujednačimo – to se osobito tiče načina pisanja bilježaka – već nam je bilo stalo do dosljednosti unutar pojedinih tekstova. Na to smo se neujednačavanje odlučili ne samo vjerujući da su autori, koji nisu slijedili generalne smjernice pri formalnom oblikovanju teksta, s valjanim razlogom prilagodili svoj stil sadržaju, već i

zbog velike raznolikosti u kvantitativnom i kvalitativnom načinu obrade pojedinih tema. Neka čitatelji proside.

Zahvaljujemo autorima tekstova te recenzentima Josipu Talangi i Lovorki Mađarević.

U Zagrebu, 6. rujna 2013.

Luka Boršić

Ivana Skuhala Karasman

